Risby-vejene

Overgangssted gennem årtusinder over Risby Å

Her ved Risby har færdslen gennem årtusinder krydset de sumpede områder langs Risby Å - og det sker stadig ad nutidens landevej og nærliggende motorvej.

Den 3 m. bredde og 36 m. lange, yderst velbevarede stenlægning, som ses her i engen, blev frilagt ved Nationalmuseets udgravning i 1973 og efterfølgende fredet. Senere er det ved andre undersøgelser i 1975-76 blevet påvist, at denne vej kun er én af mange på stedet. I alt kendes der til 4 andre stenlagte vejspor, en svellevej og en træbro samt omkring 30 vejspor med gren- og risbelagte vejbaner omkring Risby Å. Tilsammen repræsenterer de mange vejspor færdsel omkring det vigtige overgangssted i omkring 5.500 år.

De ældste ris- og grenveje blev brugt i den yngre stenalder ca. 3.500 f. Kr. og senere afløst af andre i bronzealderen 1.800-500 f.Kr) samt yngre jernalder (200-750 e.Kr.)

Den frilagte stenlægning, stammer fra vikingetidens afslutning omkring år 1000. Vejen har mange paralleller til den velbevarede Broskov-vejs yngre fase fra middelalderen kun 4,5 km. øst herfra. Omkring 200 m. mod sydøst er der også fundet store sten i åen, som markerer overgangsstedet for en middelaldervej.

Grunden til at der findes så mange vejspor her er simpel: Risby-ådalen er netop her ganske smal og har således i næsten alle tider været et naturligt overgangssted. Samtidig har den fugtige jordbund bevaret de mange træbyggede vejbaner og konstruktioner, hvorved vi får et fantastisk indblik i både datidens færdsel og byggemetoder.

Luftfoto: Cowi ©

Et landskab under forandring - fra natur- til kulturlandskab

Landskabet omkring Risby er et godt eksempel på hvorledes landskabet gennem tiden har undergået kæmpemæssige, menneskeskabte forandringer - ikke mindst gennem de seneste århundreder.

På luftfotoet herover ses tydeligt hvordan mennesket, i kraft af en stadig større befolkning og krav om effektivitet, har ændret oldtidens naturlandskab til et moderne, menneskeprægede kulturlandskab.

Jorden er nu næsten overalt opdyrket, beplantet, bebygget eller på anden måde præget af mennesket. Undergrunden som blev formet i sidste istid er også blottet og udnyttes intensivt i store råstofgrave. Samtidig er det tidligere vandrige åløb nu reduceret til en reguleret bæk gennem drænede enge og gamle nu vandfyldte råstofgrave

Men som i oldtiden indtager Risby-området stadig en central rolle for områdets færdsel.

Stenalderens træbyggede ris og grenveje og jernalderens stenbrolagte veje er nu blot afløst af tidssvarende, store og effektive asfaltveje, som gennemskærer landskabet.

Når man i dag står ved oldtidsvejen, er det svært ikke at lade være med at filosofere over, hvad den vejfarende i oldtiden mon ville tænke, hvis han kunne se området i dag ?

Foto: Nationalmuseet

Vejens udgravning og opbygning

Risby-vejene er nogle af de bedst bevarede oldtidsvejspor vi har i Danmark og området rummer store muligheder for fremtidig vejforskning.
På billedet herover ses den stenlagte vikingetidsvej set fra vest under udgravningen i 1973. Bemærk de store kantsten som indrammer vejbanen og vejbanens fine brolægning med mindre, vandrullede sten. Vejbanen har et fundament af 3-5 lag sten og kantestenene hviler på et langsgående fundament af op til 4 m. lange tømmerstokke.

Over åen er stenvejen over en 4,5 m. lang strækning erstattet af en svellevej. På hver side af det gamle åløb anlagdes brohoveder med tværgående tømmerstokke, som hver ligger på to store sten samt opfyldninger med diverse træaffald. Herpå anlagdes så langsgående bjælker, som igen bar den delvist indfalsede svellevej med op til ½ m. bredde, tværstillede og tildannede træsveller.

Det var i de tykke fyldmasser ved broen at de mest interessante fund blev gjort. Vognhjul, aksler og huggeaffald fra vejens opførelse gav værdifulde oplysninger om datidens færdsel. Under en 2 m. stor sten som understøttede midten af svellevejen fandtes også en 1,6 m. lang transportslæde - en såkaldt tveje - som sikkert blev brugt til at fragte sten til området (se foto nedenfor). Stenslæden består af en Y-formet træramme, hvorpå der var naglet to tværstillede træplanker. Heri var der udhugget lejer for vognakslerne. Fra vognbunden fandtes der tre ligeledes fastnaglede tværplanker.

Samlet menes vogndelene fra Risby at repræsentere mindst tre forskellige vogne, som brød sammen i forbindelse med vejens anlæggelse i vikingetiden omkring år 1000 - dateret ud fra kulstof 14-datering af træet.

Vejen har fortsat øst for åen, men sporene herfra forsvandt ved senere opdyrkning og i skrænterne af ådalen har hulveje sikkert forbundet overgangsstedet med vejspor ud over mere fremkommeligt terræn. Vejføringen markeres også af oldtidens højtliggende gravhøje langs ådalen.

At stedet har været af central værdi i oldtiden understreges også at fundet af et såkaldt "Sarup-anlæg", som blev udgravet i forbindelse med anlæggelsen af motorvej E47. "Sarup-anlæg" er palisadebefæstede samlingspladser fra yngre stenalder omkring 3.500 f. Kr. som er opkaldt efter fundstedet ved Sarup på Fyn, hvor denne type anlæg først blev opdaget.

Foto: Nationalmuseet

Panorama over den frilagte Risby-vej i engen ved Risby Å set fra øst.

Foto: KulturKonsulenten © 2008

Ancient Trackways at Risby

In 1973, in this meadow by Risby Å stream, the National Museum excavated an exceptionally well-preserved 36 x 3 meter stretch of cobbled trackway from around 1000 CE, in the Viking Age. Subsequent research has shown that this road is but one of many passing through this junction for traffic across the originally marshy meadows bordering the stream. Around 30 timber trackways as well as four cobbled roads have been found in the area.

The oldest timber trackway, dating from around 3500 BCE, in the late Stone Age, was succeeded by a newer road in the Bronze Age (1800 - 500 BCE). Use of this path continued through the Iron Age until around 750 CE.

The Viking Age road passed over the stream on a beam bridge, and the filling material at the head of the bridge contained, among other debris, a cartwheel and a discarded wagon, which had likely been used to transport.

Die Wege der Urzeit bei Risby

Auf der Weide bei der Risby Å grub das dänische Nationalmuseum 1973 eine äusserst wohlerhaltene 36 x 3 m. grosse Strecke eines mit Steinen gepflasterten Wegs aus der Wikingerzeit von ca. 1000 n. Chr. aus. Spätere Untersuchungen haben belegt, dass dieser Weg nur einer der vielen Verkehrsknotenpunkte über die ursprünglich sumpfigen Weiden am Bach entlang war. Insgesamt kennen wir um die 30 mit Astwerk und Reisig ausgelegte Wegspuren, sowie 4 andere steingepflasterte Wege.

Die ältesten Reisigwege aus der jüngeren Steinzeit von ca. 3.500 v. Chr. wurden im Laufe der Bronzezeit (1.800 – 500 v. Chr.) durch neue abgelöst. Die Benutzung wurde durch die Eisenzeit und bis ca. 750 n. Chr. weitergeführt.

Der Weg über den Bach führte in der Wikingerzeit über eine aus Schwellen ausgeführte Brücke. In der Füllmasse für den Brückenkopf konnte man u.a. Wagenräder und die Reste eines ausrangierten Wagens finden, der sicher dazu benutzt worden war, um Steine für den Weg zu transportieren.

Tekst og layout: © KulturKonsulenten Tlf. 86 37 70 50, 2010. Fred.nr. 3926 - 14

Se mere om Risby-vejen på www.fortidsmindeguide.dk og www.vordingborg.dk

VORDINGBORG KOMMUNE
TLF. 55 36 24 90